

ВИДОВИЙ СКЛАД ЗИМОВОЇ ОРНІТОФАУНИ ПАРКА-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА «НЕМИРІВ» ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Попельнюх В.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва створена не так давно на території архітектурно-ландшафтного комплексу, який знаходиться в м. Немирів у колишньому помісті княгині Марії Щербатової (Строганової). Палац неокласичного стилю, що був закладений за ініціативи княгині в 1885 році й зводився до революції 1917 року, зберігся в чудовому вигляді до нашого часу, і нині є однією з найпривабливіших резиденцій на Вінничині. Одночасно навколо нього формувався парк, започаткований ще В.Потоцьким у 1787 році. За запрошенням княгині реконструкцію парку проводили відомі садівники – із Відня – Зеннгольц, Брюсселя – Е. Пінаерт Ван Неерт, пізніше із Праги – Ф.Томайер.

Після трагічної загибелі самої княгині та її родини від рук червоногвардійців, за декретом В.І.Леніна на базі маєтку в травні 1921 року був створений перший на Україні будинок відпочинку для населення, а згодом санаторій «Авангард», який функціонує і нині [1].

Дендропарк площею 85 га, що є невід'ємною частиною архітектурного-ландшафтного ансамблю санаторію, має статус пам'ятника садово-паркового мистецтва XIX століття, де зростає близько 150 видів дерев та чагарників. Серед типової дендрофлори вирізняються й цікаві види та форми, зокрема: бук європейський, форма пурпуристолистя (*Fagus sylvatica f. purpurea* Ait), бундук канадський (*Gymnocladus dioica* L.), платан східний, або чинар (*Platanus orientalis* L.), гінкго дволопатеве (*Ginkgo biloba* L.), ліріодендрон тюльпановий, або тюльпанове дерево (*Liriodendron tulipifera* L.), магнолія «кобус» (*Magnolia kobus*), сосна Веймутова (*Pinus strobus* L.), тсуга канадська (*Tsuga canadensis* L.), павловія войлочна (*Paulownia tomentosa* Thunb.), ліщина деревовидна (*Corylus colurna* L.), горіх маньчжурський (*Juglans mandshurica* L.), тис ягідний (*Taxus baccata* L.), сумах пухнастий (*Rhus typhina* L.), бархат амурський (*Fellodendron amurense* L.), каркас західний, або залізне дерево (*Celtis occidentalis* L.), липа американська (*Tilia americana* L.), софора японська (*Sophora japonica* L.), ялиця біла (*Abies alba* L.), кипарис (*Cupressus sempervirens* L.), бузок перський (*Syringa persica* L.) та інші.

За виключенням території, яка знаходиться безпосередньо під санаторієм, парк в цілому занедбаний. Значна кількість дерев вражена омелою або вони сухі. Наявні також цілі захарашені ділянки, на яких видалення повалених дерев не проводилось упродовж багатьох років. Стоки води, що надходять із санаторію, фільтруються не якісно і скидаються зливними каналами в ставки-відстійники.

Спостереження за видовим складом орнітофауни нами проведені в період 30.12.2014-17.01.2015 р. Екскурсійними маршрутами були охоплені всі частини парку, включаючи відкриті ділянки (поля та ставки), що прилягали до його східної частини і контролювались візуально за допомогою бінокля. Період спостережень характеризувався різними змінами погодних умов, перш за все температурного режиму (добові перепади складали до 15°C), сильними вітрами, інколи зі снігом чи дощем. У зв'язку з цим обліки птахів проводили не регулярно, а тривалість екскурсії була не більше 1,5-2-х годин.

Видовий склад та чисельність зимової орнітофауни досліджуваної території наведений в таблиці.

Таблиця 1

Видовий склад та чисельність зимової орнітофауни на території парка-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Немирів»

№ з/п	Вид	Дата спостереження та кількість відмічених птахів									
		<u>30</u> 12	<u>31</u> 12	<u>1</u> 01	<u>2</u> 01	<u>9</u> 01	<u>13</u> 01	<u>14</u> 01	<u>15</u> 01	<u>17</u> 01	
1	Яструб великий (<i>Accipiter gentilis</i> L.)			1					2		
2	Зимняк (<i>Buteo lagopus</i> Pontopp.)			1							
3	Рибалочка (<i>Alcedo atthis</i> L.)		1								
4	Жовна сива (<i>Picus canus</i> Gm.)							1		1	
5	Дятел великий (<i>Dendrocopos major</i> L.)	3	4	4	3	4	3	3	3	4	
6	Дятел середній (<i>D. medius</i> L.)							1			
7	Дятел сирійський (<i>D. syriacus</i> Hempr.)					1					
8	Кропивник (<i>Troglodytes troglodytes</i> L.)							1			
9	Дрізд чорний (<i>Turdus merula</i> L.)			1		1	1				
10	Дрізд-чикотень (<i>T. pilaris</i> L.)			2							
11	Дрізд-омелюх (<i>T. viscivorus</i> L.)		1								
12	Синиця вусата (<i>Panurus biarmicus</i> L.)			1							
13	Корольок жовтоголо- вий (<i>Regulus regulus</i>)	10+	10+	10+	10+	10+	10+	10+	10+	10+	
14	Синиця довгохвоста (<i>Aegithalos caudatus</i> L.)	10							2		
15	Пухляк (<i>Parus montanus</i> Bald.)				1					2	
16	Синиця велика (<i>P. major</i> L.)*	15+	15+	15+	15+	15+	30	15+	15+	15+	
17	Синиця блакитна (<i>P. caeruleus</i> L.)				3	2			3-4		
18	Повзик (<i>Sitta eurupaea</i> L.)	10+	10+	10+	10+	10+	10+	10+	10+	10+	
19	Підкоришник (<i>Certhia familiaris</i> L.)	2				3		3		1	
20	Зеленяк (<i>Chloris chloris</i> L.)							2			

21	Щиглик (<i>Carduelis carduelis</i> L.)				1		10	15		
22	Коноплянка (<i>Cannabina cannabina</i> L.)							30		
23	Снігур (<i>Pyrrhula pyrrhula</i> L.)		4		9			3-4		
24	Костогриз (<i>Coccothraustes coccothraustes</i> L.)								2	
25	Горобець хатній (<i>Passer domesticus</i> L.)	20+	20+	20+	20+	20+	20+	20+	20+	20+
26	Горобець польовий (<i>P. montanus</i> L.)	25+	25+	25+	25+	25+	25+	25+	25+	25+
27	Сойка (<i>Garrulus glandarius</i> L.)	1	2	2	2	2	1	2	4	2
28	Крук (<i>Corvus corax</i> L.)	1			10	1	3		2	

* – чисельність більше зазначеної цифри

Як видно з таблиці всього було відмічено 28 видів птахів, які, в основному, представлені осілими та зимуючими видами. Безумовно, домінуючими є горобці синиця велика та повзик (очевидно така тенденція зберігається і під час гніздування з причини сильно розвиненої інфраструктури санаторію та наявності значної кількості дерев з дуплами). Концентрація цих видів взимку очевидно пов'язана з підгодівлею птахів відпочиваючими та місцевими жителями, які постійно поповнюють годівниці, що розвішані скрізь на території санаторію.

На території дендропарку очевидне гніздування яструба великого (окрім самих птахів були знайдені два гнізда, одне з них явно живе), незважаючи на постійну присутність на їхній гніздовій території людей (гнізда розташовані на незначній відстані від прогулянкових доріжок).

Сама неочікувана зустріч була з рибалочкою, що спостерігалась один раз (31.12.14 р.) біля незамерзаючої промоїни на ставку. Напевно її перебування пов'язане з присутністю великої кількості мальків риби, якими регулярно зариблюють каскади ставків місцеві рибалки-любители.

Присутність дроздів пов'язана з великою кількістю омели, якою вражена значна кількість дерев дендропарку; снігурів спостерігали за поїданням насіння хмелю, а костогризи тримались у старому саду, де, напевно, жилилися вмістом кісточок сухих ягід вишні, що висіли на деяких деревах. Голос вусатої синиці чули лише один раз в густих заростях очерету в ставку-відстійнику лікєро-горілчаного заводу «Немирів».

Деяко дивним є відсутність у списку сороки, ворони сірої та особливо синантропного виду – горлиці кільчастої. Нами також не виявлено гнізд цих птахів на території дендропарку та його околицях. Слід також відмітити досить низьку чисельність дятлів всіх видів, не зважаючи на велику площу парку та наявність великої кількості старих та сухих дерев.

Література

1. Інтернет ресурс: <http://oblvintour.com.ua/review/palats-ta-park-knyahyni-mariji-scherbatovoji-pamyatka-arhitektury-hih-st-m-nemyriv/>